

S HNĚVEM A NENÁVISTÍ NEJDÁL POJDEŠ

Gn 30,1-16

kázání ze soboty 24. 10. 2015, br. Marek Jonczy

I. Úvod

Asi tak před 14dny jsem byl svědkem jednoho zajímavého rozhovoru. Při jízdě autobusem městské hromadné dopravy si naproti mě sedli dva muži a pustili se do rozhovoru. Po chvíli rozmlouvání o běžných věcech, přešli na téma současné uprchlické krize. A tady jsem pravda trošku zbystřil. Starší muž kolem čtyřiceti let byl pro mladšího asi tak dvacetiletého zřejmě autorita, protože ve většině názorů tento mladík víceméně přitakal. Nejsem typ člověka, který by příliš poslouchal cizí rozhovory. Přesto mě téma natolik zaujalo, že jsem četbu knihy vystřídal za poslech rozhovoru. Nejzajímavější moment přišel ve chvíli, kdy si starší muž, podobného stříhu jako já, pohladil hlavu a řekl asi toto: "Jako nemysli si, že bych byl nějaký skinhead nebo fašista, ale na tuhle tmavou verbež jiná než radikální řešení platit nebudou. My si prostě nesmíme nechat vzít tu naši českou a evropskou křesťanskou identitu." Nenávistný pohled a dikce, se kterou byly tyto věty vyřčeny, ve mě vyvolaly docela nepříjemné mrazení v zádech. A ještě dlouho mi toto prohlášení znělo v uších. Dále se rozhovor ubíral cestou různých medializovaných i nemedializovaných konspiračních teorií o řízené islamizaci Evropy a podobně. Nechci se dnes ve svém zamyšlení zabývat imigrační politikou a její složitostí. To, co mě však na celé situaci překvapuje a děsí zároveň, je onen podivný nárůst společenské nenávisti. Rozhovor, který jsem vám před chvílí nastínil, je jenom pouhý střípek toho, co se odehrává např. na sociálních sítích, v médiích nebo mezi lidmi, když o tomto tématu zasvěcení hovoří a mají naprosto jasně teorie o vývoji situace. Probíhají různé demonstrace, doprovázené násilnými hesly a výkřiky, které často hraničí s násilnými projevy. A ještě je vše občas baleno do jakési podivuhodné křesťanské identity. Nevím jak vy, ale mám čím dál větší pocit, že nenávist se v naší společnosti začíná silně stupňovat.

Až mě překvapuje, kolik máme v nejvíce ateistické zemi najednou uvědomělých křesťanů bojujících za křesťanské hodnoty.

A možná právě tady bychom jako křesťané, kteří to myslí vážně, měli zbystřit a přemýšlet, jaký postoj k rostoucímu fenoménu společenské nenávisti chceme zaujmout. A jaké že křesťanské hodnoty chceme ve společnosti prosazovat a poukazovat na ně. Jsou skutečně řešením hrozby, vyhrůžky, nebo až radikální řešení?

Pojďme společně otevřít Bibli a hledejme podněty a pohledy, která nám tato kniha nabízí.

II. Nenávist už v začátku dějin lidstva

Již v samotném úvodu této velké knihy se záhy setkáváme s fenoménem lidského hněvu, přerůstajícího v nenávist, vedoucí až k radikálnímu řešení. Příběh o tom, jak Kain zabil Ábela, známe asi všichni. Přesto si dovolím jej ve svém krátkém zamyšlení znovu připomenout. Jsem totiž přesvědčen o tom, že nás o současné situaci může něco naučit.

Přijde mi, že příběh o nenávisti je na úvod biblické zvěsti zařazen s určitým záměrem. Jako by chtěl vyznavači ukázat a naznačit, že tato nebezpečná lidská vlastnost jde s námi od počátku světa a pádu do hříchu. Nedokážeme-li si jí náležitě ohlídat, pak může vést až k nedozírným následkům. Vstupme společně do příběhu.

III. Nenávist mezi prvními bratry

Eva otěhotněla a porodila Kaina. Záhy na to se jí narodil Ábel, který se stal pastýřem ovcí, zatímco z Kaina se stal zemědělec. Dva bratři. Velmi často se v biblické zvěsti setkáváme s tím, že kde jsou dva nebo více sourozenců, objeví se problém. A je to dáno tím, že i když jde o sourozence, vždy se jedná o naprosto odlišné povahy, charaktery a osobnosti.

Není tomu jinak ani u Kaina a Ábela. Každý z bratů přicházel na svět v jiném očekávání rodičů, každý z nich inklinoval k naprosto jiné profesi, každý z nich si na živobytí vydělával jiným způsobem. Lze tedy očekávat, že i jejich pohled na život se musel v ledasčem lišit, a to zřejmě i v pohledu na náboženství. Skoro to vypadá, jako by ve chvíli, kdy se ve světě objevilo náboženství, začaly hned také nesnáze a vraždy. A dějiny náboženství to konec konců také potvrzují. Co k tomu ale vede?

První věc, která nás na čteném příběhu může zaujmout je, že každý z bratrů konal oběť separátně. Přemýšleli jste někdy nad tím, co jim bránilo, aby se dohodli? Já donesu to nejlepší z plodin země, ty doneseš oběť ze svých prvorozených ovcí a budeme opětovat spolu. Vždyť je přece jeden Bůh, kterému přinášíme oběti. Tady si však každý z bratrů sloužil po svém, svému Bohu.

Základní zpráva příběhu tedy může zaznívat i takto. Boží stvoření počítá s odlišností, počítá s tím, že každý tvor a tedy i člověk se budou lišit, i když jsou to bratři. Jejich prvním společným úkolem bude snaha o porozumění skrze komunikaci. Už toto je však moment, který se bratrům zcela nedařil. Nezdar v komunikaci a vzájemném naslouchání, jako by se stal prvním kamenem úrazu v dalším vývoji příběhu.

IV. Nenávist vedoucí ke smrti bratra

Vše pak vrcholí ve chvíli, kdy Kain zjistil, že na jeho oběť Hospodin neshlédl, kdežto na Abelovu ano. Jak to Kain vlastně poznal? Možná i ve vás utkvěla stejná představa jako u mne z dětské sobotní školky nebo z obrazů, kdy kouř z Kainova oltáře míří k zemi a Ábelův k nebi. O této konkrétní představě však biblický text vskutku nic neříká. Pouze nás informuje, že na Ábelovu oběť Hospodin "shlédl", kdežto na Kainovu "neshlédl".

Jedni vykladači se domnívají, že Kainovi se na poli zřejmě nedařilo tolik, jako bratrovi v živočišné výrobě a právě proto měl pocit, že Ábelovi Bůh více žehná. Jiní vykladači se zase domnívají, že ke Kainovi jako k prvorozenému Bůh promlouval a proto mu tuto informaci sdělil. Ať je vysvětlení jakékoliv. Jednu věc to nemění. Tato nepřízeň v Kainovi vyvolala takový pocit závidi, hněvu a nenávisti, že byl schopen svého bratra, bez rozmyšlení zabít. Všimněme si, že Hospodin Kainovu oběť nezhodnotil jako špatnou. Nehodnotil ani jeho povahu, ani způsob správného nebo nesprávného provedení oběti. Pouze bez vysvětlení poželal Ábelovi, kdežto Kainovi nikoliv.

A právě tady se nám může rozkrýt další rozměr příběhu. Jako by nás chtěl příběh navést i k přemýšlení o tom, že mohou existovat ještě další odlišnosti. Jednomu bratrovi se prostě daří, druhému ne. Všimněte si, že příběh neřeší důvody Hospodinovy přízně, ty jsou prostě dány. "*Duch Boží si vane, jak chce*", čteme na jiných místech Bible. Důležitý je důsledek, ke kterému tato zdánlivá přízeň a nepřízeň vede.

Zkusme zapřemýšlet, zda neprožíváme něco podobného? Někomu z nás se prostě daří méně, někomu více. S rozdíly v životní či podnikatelské úspěšnosti se setkáváme pořád. Přesto nemůžeme lidských viděním jednoznačně říci, že je tento důvod dán zasloužeností Hospodinovy přízně. A je-li dán, pak ani to přeci nemůže být

důvod pro to, abychom se navzájem nenáviděli a zabíjeli.

V. Nenávist protikladem dobra

Koneckonců nemusel ani Kain. *“Což nepřijmu i tebe budeš-li konat dobro? Nebudeš-li konat dobro, hřích se uvelebí ve dveřích a bude po tobě dychtit; ty však máš nad ním vládnout.”* Podstata příběhu je ukrytá v této větě. Možnost konat dobro - nekonat dobro. A příběh o důsledku nekonání dobra hovoří jasně. Necháme-li se ovládat hříchem, může být jen malý krůček ke vzplanutí hněvu, nenávisti a následnému radikálnímu řešení. A nemusí jít jenom o zabití.

V prvním čtení jsme četli známý text z kázání na hoře, kde Ježíš říká: *“Já však pravím, již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán radě, kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu”*. Samozřejmě, že ne každé vzplanutí hněvu musí vést k zabití. Ale hněv je jako hřích, který se usadí ve dveřích a čeká jako divoké zvíře na svojí kořist. Vždy záleží jenom na tom, zda hněv vládne nad člověkem nebo zda člověk vládne nad hněvem. Kain zvolil tu horší možnost. Místo, aby ovládal, dal se ovládnout. Tím věci nabraly rychlý spád.

VI. Důsledek nenávistného jednání

A jaký byl toho všeho důsledek? K čemu si vlastně Kain svým násilným a radikálním řešením pomohl? Zbavil se bratra a bylo vše vyřešeno? Zlé jednání si vždy najde cestu ven. Četli jsme, že krev křičela ze země. Vždy tomu tak bylo. Důsledky našich špatných jednání nás totiž dříve nebo později doženou. Také Kain si uvědomil, že se možná Ábela zbavil fyzicky ale, hlas ptající se po bratru, ať už je to Bůh nebo svědomí a důsledek, tu budou pro každého přítomny vždy. Na příběhu Kaina je nám ukázáno, jak těžké je proti tomuto hlasu bojovat. Kain by dokonce raději volil smrt, než by tíhu hlasu a všech důsledků nesl dál. Čteme, že se z něj stal tulák, bezdomovec v zemi Nód (můžeme překládat jako země toulání), který utíkal především sám před sebou. Stal se z něj cizinec mezi svými, který se už vždy bude bát o svůj život. A než toto, raději by volil smrt.

A přesně takový je důsledek nenávisti. V konečné fázi, jde totiž vždy o sebeustrukturu. Nemusíme chodit v Bibli příliš daleko. Vzpomeňme, kam dovedla nenávist další významné postavy Saula, Josefovy bratra nebo Jidáše. A určitě bychom ve výčtu mohli pokračovat. Budeme-li o hněvu a nenávisti přemýšlet z biblického úhlu pohledu, pak vždy dojdeme ke stejnému závěru: „S hněvem a nenávisti, prostě nejdál pojdeš!!!“

VII. Důsledek nenávisti

A tady by mohl můj dnešní vztyčený prst vůči hněvu a nenávisti skončit. Vyvaruj se nenávisti, protože pojdeš, ať už duševně nebo nakonec i fyzicky. Ale tak náš dnešní sledovaný příběh nekončí. Čteme-li pozorně dál, pak zjišťujeme jednu úžasnou věc. Bůh s lidskou slabostí počítá. Jak snadné by bylo Kaina potrestat smrtí? Vždyť je také psáno oko za oko, zub za zub. Nikdo z nás by zřejmě takovéto Boží jednání neodsoudil. Možná by je leckdo dokonce i očekával. Bůh však volí jiné překvapivé řešení. Nikoliv smrt, ale znamení ochrany před smrtí. Kain si svůj úděl musel nést dál. Svým způsobem bylo pro něj Hospodinovo znamení na čele, břemenem, trestem a ejména připomínkou zlého konání. Už do konce života musel naslouchat krvi křičící ze země. Přesto tu byla najednou šance. Šance žít, i když jako tulák a bezdomovec. Šance poučit se s chyb. Šance pokusit se prožité zlo přetavovat v dobro.

O dalším Kainově příběhu se z Bible již příliš nedozvídáme a nevíme, jak v jeho

dalším životě tato zkušenost pracovala. To, co ale poznáváme z Božího jednání, je to, že i když nás zlo přece jen nakonec uchvátí, je zde pořád řešení a volba smrti to být nemusí. Vždy už ale půjde o tu těžší cestu.

VIII. Jak nenávisti předcházet?

Nejlepší volba je ale zcela určitě pokusit se takové situaci předejít. Tak jako Kain i my máme šanci padesát na padesát. Můžeme stejně jako on volit mezi nenávistí a láskou. Budeme-li se učit z pádů našich předků, pak si dokonce myslím, že šance volit dobro se v našem případě může i zvyšovat.

Ale i volba lásky a dobra má svou cenu. Kdyby si Kain zvolil těch lepších padesát a svého bratra nezabil. Co by musel udělat? Tak především by se s bratrem musel smířit. Smířit se s tím, že Ábel je jiný, že je druhorozený, má možná trochu jiný pohled na svět, více se mu daří, že to má u Pána Boha asi nějak lepší. Kain by se musel tak nějak vzdát trochu sám sebe.

Vzdát se svého spravedlivého hněvu, své spravedlivé představy o bratru i sobě, svého spravedlivého nároku na větší díl Boží přízně (byl prvorozený), musel by se vzdát sebespravedlivé vlastní identity ve prospěch bratra i nevypočitatelného Hospodina.

A to je možná i pro nás určitá odpověď na otázku, jak se vypořádat s rostoucí nenávistí ve společnosti. Jak s ní bojovat a jak jí především nepropadnout.

V NZ nás Ježíš dokonce nabízí ještě další řešení: „*Budeš milovat svého bližního, jako sebe samého.*“ Ježíšův návrh zní jasně: Mírou tvého vztahu k tvému bratru (bližnímu), nechť se stane vztah k sobě samému. Všechnu péči, kterou věnuješ sám sobě, věnuj také bližnímu, všechnu shovívavost, kterou prokazuješ sám sobě, nechť platí také pro tvého bližního. Proč bys nemohl být tolerantní k druhému, jako jsi tolerantní sám k sobě? I ty jsi v něčem jiný. Proč bys nemohl přijímat jinakost toho druhého?

Možná, že kdyby platilo toto pravidlo, kdybychom stejnou mírou úcty, jako máme ke svému názoru, ke své kultuře, ke svému náboženství, dokázali projevít k cizímu názoru, k cizí kultuře, k cizímu náboženství, tak by možná nemuselo vznikat tolik nedorozumění, nenávisti, teroristických útoků nebo válek.

A pak je zde ještě oběť pro druhého. V 1. Janově 3,16 čteme: „*Podle toho jsme poznali, co je láska, že on za nás položil život. A tak i my jsme povinni položit život za své bratry.*“ Tolerance k odlišnosti je dobrá věc. Ale oběť pro druhého je ještě o poschodí vyšší hodnota. Dokážu-li se obětovat pro druhého, jen těžko dokážu druhého nenávidět. A přesto možná právě toto se nám daří úplně nejméně.

Profesor Heller jednou řekl toto:

„Bez oběti, rozumějme bez vnitřní obětavosti, bez hotovosti sám sebe se vzdát a vydávat se do služby, matka nevychová dítě, přátelství zhasne, manželství se rozpadne a společnost se začne rozkládat.“

Ježíš nám cestu protikladu k nenávisti ukázal. Ta cesta není snadná, protože musí potlačit něco v nás samotných a to není vždy jednoduché. Přesto je cesta porozumění, lásky a obětavosti tou jedinou správnou. Je jenom na nás jestli se po ní po vzoru našeho Pána vydáme.

AMEN